Odpowiednie stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego w sprawach dyscyplinarnych

dr Piotr Chrzczonowicz, radca prawny

Toruń, dnia 16 października 2026 r.

Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli akademickich, studentów oraz doktorantów - architektura

Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli akademickich, studentów i doktorantów:

- przepisy ustawy – PoSWiN
- przepisy rozporządzeń ministra SWiN
- przepisy kodeksu postępowania karnego (k.p.k.) [wybrane, nie wszystkie; mające odpowiednie zastosowanie]

Czy także przepisy rozporządzeń ministra sprawiedliwości wydawanych na podstawie przepisów upoważniających – odsyłających zewnętrznie w k.p.k.?

Odpowiedzialność dyscyplinarna w PoSWiN

Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dział VII: Odpowiedzialność dyscyplinarna)

- Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli akademickich (rozdział I)
- Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów (rozdział II)
- Odpowiedzialność dyscyplinarna doktorantów (rozdział III)

Odpowiedzialność dyscyplinarna w PoSWiN

- Nauczyciel akademicki podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za przewinienie dyscyplinarne stanowiące **czyn uchybiający obowiązkom nauczyciela akademickiego lub godności zawodu nauczyciela akademickiego**. Nie stanowi przewinienia dyscyplinarnego wyrażanie przekonań religijnych, światopoglądowych lub filozoficznych. (art. 275 ust. 1 i ust. 1a)
- Student podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej **za naruszenie przepisów obowiązujących w uczelni oraz za czyn uchybiający godności studenta**. (art. 307 ust. 1)
- Doktorant podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej **za naruszenie przepisów obowiązujących w podmiocie prowadzącym szkołę doktorską oraz za czyn uchybiający godności doktoranta**. Do odpowiedzialności dyscyplinarnej doktorantów stosuje się odpowiednio przepisy art. 307 ust. 2, art. 308-320 oraz przepisy wydane na podstawie art. 321. (art. 322 ust. 1)

Odpowiedzialność dyscyplinarna w PoSWiN – rozporządzenia ministra NiSW

- **Nauczyciele akademiccy:** Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposób wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia, mając na uwadze konieczność zapewnienia rzetelności, obiektywności, przejrzystości i sprawności prowadzenia postępowań (art. 306): **Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia z dnia 8 czerwca 2022 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 1236)**
- **Studenci i doktoranci:** Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach studentów, a także sposób wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia, mając na uwadze konieczność zapewnienia rzetelności, obiektywności, przejrzystości i sprawności prowadzenia postępowań (art. 321): **Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego w sprawach studentów, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia z dnia 28 września 2018 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 1882)**

Odpowiedzialność dyscyplinarna w PoSWiN – odpowiednie stosowanie przepisów k.p.k.

Nauczyciele akademiccy: Do postępowań w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, w zakresie nieuregulowanym w ustawie, stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 37, 1222 i 1248), z wyłączeniem art. 82. (art. 305)

Studenci i doktoranci: Do postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego wobec studentów w sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego, z wyłączeniem art. 82. (art. 320)

Art. 82 k.p.k.: Obrońcą może być jedynie osoba uprawniona według przepisów o ustroju adwokatury lub ustawy o radcach prawnych.

Przepisy o odpowiednim stosowaniu regulacji k.p.k. mają istotne znaczenie z perspektywy braku szczegółowych regulacji odnoszących się do postępowań dyscyplinarnych w treści samej ustawy (zastrzeżonych dla materii ustawowej).

Odpowiedzialność dyscyplinarna w PoSWiN – odpowiednie stosowanie przepisów k.p.k.

Odpowiednie stosowanie przepisów KPK (mających charakter gwarancyjny, zapewniający odpowiednio wysoki standard ochrony praw procesowych) następuje wyłącznie w sytuacji, gdy w treści ustawy nie uregulowano danej kwestii.

Odpowiednio – „dobrze”, „jak należy”, „jak trzeba”, „należycie”, „słusznie”, „stosownie”, „trafnie”, „w sam raz”, „właściwie” (Dobrysłownik.pl, hasło: „odpowiednio”)

„Odpowiednie stosowanie przepisów k.p.k.” to nakaz posłużenia się analogią z ustawy jako sposobem stosowania prawa w wypadkach wskazanych przez przepis odsyłający. [*argumentum a simile*?]

Odpowiedzialność dyscyplinarna w PoSWiN – odpowiednie stosowanie przepisów k.p.k.

- Odpowiednie stosowanie oznacza respektowanie reguł wyrażonych w przepisach stanowiących zakres odniesienia, tj. normujących dane zagadnienie (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 30 września 2003 r., I KZP 23/03, Legalis).

- Odpowiednie stosowanie może nastąpić w trzech formach:

a) zastosowanie wprost konkretnego przepisu [tu: k.p.k.],

b) zastosowanie przepisu [tu: k.p.k.] z odpowiednimi modyfikacjami,

c) odmowa zastosowania przepisu [k.p.k.] ze względu na określone różnice norm kodeksowych i ustrojowych

(zob. wyrok Sądu Najwyższego z 5 listopada2003 r., SNO 67/03, Legalis).

Odpowiedzialność dyscyplinarna w PoSWiN – odpowiednie stosowanie przepisów k.p.k.

Wprost – m. in. 1. w najkrótszej linii prostej od jakiegoś punktu, od kogoś; 2. bez jakiegokolwiek pośrednictwa (*Słownik Języka Polskiego* – wydanie internetowe, hasło: „wprost”); a także m.in. 1. bezpośrednio, 2. natychmiast (Dobrysłownik.pl, hasło: „wprost”)

Stosowanie przepisów k.p.k. WPROST będzie miało miejsce wtedy, gdy w postępowaniu dyscyplinarnym istnieją instytucje tożsame z przewidzianymi w k.p.k., ale regulacje postępowania dyscyplinarnego nie mają charakteru wyczerpującego i konieczne jest ich uzupełnienie stosownymi przepisami kodeksowymi (np. przepisy regulujące przesłuchanie świadka: sposób przesłuchania, jak i prawa oraz obowiązki świadka; czynności dowodowe: oględziny, dowód z dokumentu, konfrontacja pomiędzy świadkami, okazanie rzeczy lub osoby; charakter i sposób obliczania terminów, w tym terminów zawitych).

Odpowiedzialność dyscyplinarna w PoSWiN – odpowiednie stosowanie przepisów k.p.k.

Stosowanie przepisów k.p.k. Z ODPOWIEDNIMI MODYFIKACJAMI ma miejsce w kilku sytuacjach (grupach sytuacji):

- w odniesieniu do naczelnych zasad procesu karnego, ze względu na brak tożsamości pomiędzy postępowaniem dyscyplinarnym i postępowaniem karnym, a nadto z tego powodu, że standardy ochrony praw uczestników postępowania dyscyplinarnego z istoty swej są niższe niż ochrona praw uczestników procesu karnego (w myśl wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 lutego 2001 r. (K 22/00), procedura karna stosowana ma być w takim zakresie, w jakim określił to ustawodawca w ustawie o szkolnictwie wyższym i odpowiednio - tzn. z uwzględnieniem specyfiki postępowania dyscyplinarnego, Legalis);
- gdy w k.p.k. przewidziane są czynności mogące mieć zastosowanie w postępowaniu dyscyplinarnym, a dotyczą one uczestnika procesu karnego występującego tylko w postępowaniu dyscyplinarnym. Modyfikacja polegać będzie na zastąpieniu podmiotu wskazanego w przepisie k.p.k. uczestnikiem postępowania dyscyplinarnego (np. konfrontacja pomiędzy obwinionym a świadkiem, czy między obwinionymi – k.p.k. zezwala na konfrontację pomiędzy świadkiem a oskarżonym lub pomiędzy oskarżonymi, zatem modyfikacja polegać będzie na zastąpieniu w normie prawa karnego procesowego słowa „oskarżony” słowem „obwiniony” i w konsekwencji na przeprowadzeniu konfrontacji z udziałem obwinionego jako strony postępowania dyscyplinarnego);

Odpowiedzialność dyscyplinarna w PoSWiN – odpowiednie stosowanie przepisów k.p.k.

- gdy konieczne jest uzupełnienie regulacji zawartej w przepisach dyscyplinarnych o normy kodeksowe, zwłaszcza jeśli przepis dyscyplinarny ma wyłącznie charakter ramowy, np. dotyczący porządku czynności postępowania dyscyplinarnego;

- jeśli w przepisach dyscyplinarnych nie została przewidziana w ogóle jakaś regulacja, a jej uzupełnienie przepisami k.p.k. będzie wymagało dopasowania do reguł postępowania dyscyplinarnego, np. kwestie dotyczące doręczeń, odczytywanie zeznań świadków np. wobec niepamięci bądź odmiennego zeznawania.

Odpowiedzialność dyscyplinarna w PoSWiN – odpowiednie stosowanie przepisów k.p.k.

ODMOWA zastosowania przepisów k.p.k. – występuje ona w sytuacji obecności określonych różnic między normami kodeksowymi i ustrojowymi, co może wynikać z kilku przyczyn:

- regulacje k.p.k., które są bezprzedmiotowe (nie dotyczą bowiem postępowania dyscyplinarnego), np. wydanie wyroku łącznego, postępowanie w sprawach ze stosunków międzynarodowych (np. kwestia wykorzystania Europejskiego Nakazu Aresztowania), postępowanie karne w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych, postępowanie w sprawie o umorzenie postępowania i zastosowanie środków zabezpieczających przeciwko niepoczytalnemu sprawcy czy też regulacje dotyczące roszczeń cywilnych i kosztów postępowania;
- charakter norm prawnych zawartych w k.p.k. - przepisy, które ingerują w sferę praw i wolności człowieka, chronionych przez prawo międzynarodowe publiczne, zasdniczo przez EKPCz, oraz mających swoje umocowanie w Konstytucji RP (nie jest możliwe stosowanie tych przepisów k.p.k., które ingerują w prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego - zatrzymanie, tymczasowe aresztowanie, aresztowanie porządkowe; w prawo do rzetelnego procesu karnego - np. w prawo do obrony czy prawo do jawności postępowania; w prawo do prywatności - np. nieizolacyjne środki zapobiegawcze, kontrola korespondencji czy podsłuch). W tym katalogu, poza środkami przymusu, wskazać też można na środki wymuszające uzyskanie dowodu (art. 217 - 242 k.p.k.), czy też obserwację psychiatryczną (art. 203 k.p.k.);

Odpowiedzialność dyscyplinarna w PoSWiN – odpowiednie stosowanie przepisów k.p.k.

- zupełność i „samowystarczalność" regulacji postępowania dyscyplinarnego w PoSWiN (ma to miejsce wtedy, gdy jakieś zagadnienie zostało w ustawie ustrojowej uregulowane w sposób kompletny, tak że nie ma już potrzeby sięgania do norm kodeksowych - np. przepisy określające elementy orzeczenia kończącego postępowanie dyscyplinarne, dostęp stron do akt postępowania dyscyplinarnego, jawności rozprawy dyscyplinarnej, skład sądu dyscyplinarnego, strony postępowania dyscyplinarnego, środki odwoławcze;
- całkowita sprzeczność regulacji k.p.k. z przepisami przewidzianymi dla postępowania dyscyplinarnego (gdy przepis ustawy ustrojowej z PoSWiN stanowi *lex specialis* w stosunku do norm kodeksowych, np. przepisy określające formę decyzji zapadających w postępowaniu dyscyplinarnym);
- ze względu na rodzaj podmiotu uprawnionego do dokonania określonej czynności (np. sytuacja, w której k.p.k. przewiduje, że podmiotem uprawnionym do dokonania określonej czynności jest jakiś podmiot w ramach jego właściwości wyłącznej, tj. inny niż wymieniony w *lex generali* sąd lub prokurator - np. Prokurator Generalny czy też sąd okręgowy)

Odpowiedzialność dyscyplinarna w PoSWiN – odpowiednie stosowanie przepisów k.p.k.

- Odpowiednie stosowanie przepisów k.p.k. w postępowaniu dyscyplinarnym prowadzi w niektórych sytuacjach do powstania luk prawnych, które stanowią istotną barierę w zakresie sprawnego prowadzenia postępowania dyscyplinarnego (np. wymuszenie stawiennictwa świadka - w zakresie przymusowego doprowadzenia) czy też zobowiązanie ukaranego do pokrycia kosztów postępowania.
- Przepisy k.p.k. są odpowiednio stosowane do postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego (obejmują zatem całość postępowania, w tym także ewentualne postępowanie odwoławcze – zob. np. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 1 czerwca 2012 r., I OSK 383/12, Legalis).
- Stosowanie przepisów k.p.k. nie dotyczy natomiast postępowania przed sądem pracy, w wyniku wnoszenia przewidzianych ustawa środków odwoławczych (zob. art. 295 ust. 2 PoSWiN)

Odpowiedzialność dyscyplinarna w PoSWiN – odpowiednie stosowanie przepisów k.p.k.

Wyłączenie zastosowania art. 82 k.p.k. (stanowi, że obrońcą może być jedynie osoba uprawniona do obrony według przepisów o ustroju adwokatury lub ustawy o radcach prawnych):

- ma ono charakter praktyczny (pragmatyczny), gdyż zazwyczaj sprawy dyscyplinarne nie mają takiego stopnia skomplikowania jak sprawy w postępowaniu karnym, a ponadto generowałoby to istotne koszty dla obwinionego.

Nauczyciel akademicki, student i doktorant w postępowaniu wyjaśniającym i postępowaniu dyscyplinarnym może korzystać z pomocy obrońcy, jakiego tylko wybierze - może być nim każda osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych; może to być także obrońca – profesjonalny prawnik (adwokat bądź radca prawny).

Natomiast, jeśli obrońca jest wyznaczany z urzędu (przez przewodniczącego składu orzekającego), to w przypadku obwinionych nauczycieli akademickich wyznacza się obrońcę spośród nauczycieli akademickich, a w przypadku studentów – spośród nauczycieli akademickich lub studentów (w przypadku natomiast doktorantów – spośród studentów, nauczycieli akademickich bądź doktorantów).

Dziękuję za uwagę!